

Gerçeklik Anarşi ve Uluslararası İlişkiler

Davut ATEŞ

Özet

Uluslararası ilişkilerin doğasını açıklamaya çalışan kuramların çoğunda, ele alınan analiz düzeyi ne olursa olsun -aktör veya sistem-, sistemin anarşik olduğu ve aktörlerin de anarşinin getirmiş olduğu zorunluluklar doğrultusunda hareket ettikleri varsayılır. Bu kapsamda, anarşik yapıdaki değişimler ve devletlerin politikalarındaki yeni biçimler anarşi varsayımına bağlı kalınarak açıklanmaya çalışılır. Bu çalışmada, uluslararası ilişkiler kuramlarının en yetkinlerinden gerçekçiliğin temel varsayımlarından olan anarşi konusu tartışmaya açılarak gerçekçi gelenekte yer alan farklı yaklaşımların anarşiye bakışları ve anarşinin sonuçlarına ilişkin varsayımları karşılaştırılacak; anarşinin kaynağına ilişkin aralarında ciddi bir fark bulunmamasına rağmen, anarşinin birim ve sistem düzeyindeki sonuçlarına ilişkin gerçekçi yaklaşımlar arasında önemli farklar bulunduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anarşi, Gerçekçilik, Uluslararası İlişkiler, Kuram

GİRİŞ

Gerçekçilik (realizm) geleneğinde, uluslararası ilişkilerin anarşik bir ortamda yürütüldüğü iddiası, hiyerarşiyi gösteren devlet yapısı ile uluslararası sistemin karşılaştırılmasına dayanır.¹ İç politikada öyle veya böyle bireylerin üzerinde egemenlik kurmuş ve adına devlet denen siyasal bir yapı vardır. Bireyler arasındaki anlaşmazlıkların çoğu devletçe belirlenen ilkeler çerçevesinde

---

¹ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, (New York: Random House, 1979), s. 82–101.

halledilir. Devlet kanun koyucudur ve bireyler bunlara uymakla yükümlüdür. Bireyler arası sorunlar bu kanunların öngördüğü şekilde hukuki yollarla çözüme kavuşturulur. Birey sorunla karşılaştığında başvuracağı bir üst merci vardır. Nihai karar verici egemen devlettir. Ancak, uluslararası ilişkiler egemen devletler tarafından yürütülmektedir ve bunların üzerinde bir kanun koyucu bulunmamaktadır.² Kanunları -devletler bireye benzetilirse- bireylerin kendileri yapmaktadır. Herkes yeteneği ve gücü oranında uluslararası ilişkilerde geçerli olan bir kısım ilkelerin yapımına doğrudan katılmaktadır. Devletler arasındaki anlaşmazlıklarda başvurulabilecek bir üst merci bulunmadığından, sorunla karşılaşan devlet sorununu kendisi halletmekle yükümlüdür. Böylece, uluslararası sistemin anarşik olduğu sonucuna varılır. Buradaki anarşi tanımlaması devletlerin üzerinde egemen merkezi bir otoritenin yokluğuna³ işaret etmek içindir. Anarşik ortam güç politikasını beraberinde getirir ve devletlerin güvenlik üzerindeki anlaşmazlıklarını sürekli kılar.⁴

Uluslararası ilişkiler kuramlarının en önemlilerinden olan gerçekçi geleneğin anarşi varsayımı, öyle veya böyle, alanın anlaşılmasında bir kıstas kabul edilir. Gelenek içerisinde veya dışarısında uluslararası ilişkileri anlamaya dönük girişimler bir şekilde anarşi varsayımına gönderme yapmak zorundadır. Gelenek dışından yapılan göndermeler her ne kadar anarşinin kalıcı ve değişmez olmadığını göstermeye çalışsa da,⁵ gelenek içinden yapılan açıklamalar uluslararası anarşinin işleyişinin daha da açıklanmasına yöneliktir. Gerçekçilik geleneği çizgisinde gelişen yaklaşımların anarşiye bakışları ontolojik bir sorun değildir. Uluslararası egemen bir güç olmadığına göre, anarşinin varlığı da kesindir. Bunlar arasındaki fark daha çok anarşinin getirmiş olduğu zorunluluklara ilişkin varsayımlardan kaynaklanmaktadır. Anarşinin hem sisteme hem de sistem içinde faaliyet gösteren devletlere bir kısım dayatmaları vardır. Bunlara ilişkin farklı varsayımlar gerçekçi yaklaşımlar arasındaki sınırları oluşturur. Üzerinde durulan nokta, anarşi ile sistem/aktör arasındaki etkileşimdir. Anarşi verili kabul edilerek “neden” sayılır. Bu nedenin sonuçları ise uluslararası sistem ve onun içinde devletlerin dış politikalarıdır.

---

² Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations*, (New York: McGraw Hill, 1992), s. 303; Waltz, *Theory of International Politics*, s. 88.

³ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 88.

⁴ Edward H. Carr, *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, (New York: Harper & Row, 1964), s. 11.

⁵ Bkz. Alexander Wendt, 'Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics', *International Organization*, Vol. 46, No.2, Spring 1992, s. 391-425.

Gerçekçi yaklaşımlar arasında anarşinin “nedenliği”ne ilişkin ciddi bir anlaşmazlık olmadığı görülür. Sorun, “neden”in nasıl sonuçlar ortaya çıkardığıdır. Devletin, uluslararası sistemin ve bunlar arasındaki etkileşimin anarşiyle ilişkisi farklı varsayımlarla açıklandığında, gerçekçi yaklaşımlar arasındaki farklar da ortaya çıkar. Anarşik ortamda çıkarların nasıl tanımlandığı, güvenlikten ne anlaşıldığı, gücün nasıl algılandığı, dış politikanın belirlenmesinde bunların “nasıl”lığının ne derece etkili olduğu, savaş, barış, işbirliği, ittifak ve rekabet biçiminde açığa çıkan dış politika uygulamalarının uluslararası sistemin yapısını nasıl şekillendirdiği ve önümüzde duran dünyanın nasıl bir yer olduğu soruları, anarşi varsayımına bağlı kalınarak farklı gerçekçi yaklaşımlar tarafından cevaplandırılmaya çalışılır. Gerçekçi gelenekte anarşi ve onun zorunlu kıldığı güç politikası⁶ ana varsayımlar niteliğinde iken, anarşinin devlete ve sisteme nasıl yansıdığına ilişkin ikinci derecede varsayımlar ortaya atılarak çizilen gerçeklik resimleri, gerçekliğin görünümünün tekil değil çoğul olduğunu gösterir. Zaten bundan dolayı, uluslararası ilişkilerde “gerçekçilik” dendiğinde “hangi gerçekçilik”⁷ sorusunun sorulması da zorunlu olur.

Gerçekçiliğin uluslararası ilişkilerdeki değişimleri açıklayamadığı yolundaki iddialar,⁸ aslına bakılırsa gelenek içindeki farklı yaklaşımların öne sürdüğü ikinci derece varsayımların görmezden gelinmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Anarşi içinde değişim her zaman mümkündür ve bunun açıklanması çeşitli gerçekçi yaklaşımlarda farklı varsayımlara dayandırılır. Bunlar gözmezden gelinerek anarşi içindeki her değişimde gerçekçiliğin yeni duruma uygun bir kuram olmadığı ve sonunun geldiği savlarının ortaya atılması⁹ biraz da kuramın uluslararası ilişkiler disiplini içindeki baskın konumundan kaynaklanmaktadır. Halbuki, dünya politikasında gözlenen değişimlerin açıklanmasında gerçekçilik geleneğinin taşıdığı zorlukların

⁶ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 5; Waltz, *Theory of International Politics*, s. 97.

⁷ Bkz. Joel Rosenthal, *Righteous Realists*, (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1991); Tim Dunne ve Brian Schmidt, ‘Realism’, John Baylis ve Steve Smith (der.), *Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (New York: Oxford University Press, 2001), s. 141-161.

⁸ Jeffrey W. Legro ve Andrew Moravcsik, ‘Is Anybody Still a Realist?’, *International Security*, Vol. 24, No.4, Spring 1999, s. 5-55, s. 20. Gerçekçiliğe yöneltilen eleştiriler için bkz. Richard N. Lebow, ‘The Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism’, *International Organization*, Vol. 48, No. 2, Spring 1994, s. 249-277.

⁹ Waltz bunu ‘Ne zaman barış bozulsa gerçekçiliğin öldüğü iddia edilir.’ biçiminde ifade eder. Kenneth N. Waltz, ‘Structural Realism After the Cold War’, *International Security*, Vol. 25, No.1, Summer 2000, s. 5-41, s. 39.

gösterilmesi, onun ana varsayımlarının ontolojik boyutuna eğilerek değil, ana varsayımlar üzerine bina edilen ikinci derece varsayımların gözlenen değişimlerle ilişkilendirilmesi yoluyla yapılması daha makuldür. İkinci derece varsayımların yanlışlanabilir olması doğal olarak ana varsayımların daha fazla tartışmaya açılmasına yol açar. Nihayetinde, kozmopolitan anlamda bir dünya devleti vücut bulmadığı sürece, uluslararası anarşinin varlığı devam edecektir ve dünya çapında kalıcı barış sağlanamayacaktır.¹⁰ Sorun, anarşinin işleyişinin nasıl değiştiği veya değişmekte olduğu olmalıdır. Bunu gösterebilmenin yolu da ikinci derece varsayımlar üzerine eğilmektir.

Gelenek içindeki varsayım farklılığının gösterilmesine katkı sağlamak amacıyla, bu çalışmada, gerçekçiliğin temel varsayımlarından olan anarşi konusu tartışmaya açılarak gerçekçi gelenekte yer alan farklı yaklaşımların anarşiye bakışları ve anarşinin sonuçlarına ilişkin varsayımları karşılaştırılacak; anarşinin kaynağına ilişkin aralarında ciddi bir fark bulunmamasına rağmen, anarşinin birim ve sistem düzeyindeki sonuçlarına ilişkin yaklaşımlar arasında önemli farklar bulunduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

İÇ/DIŞ AYRIMI VE KLASİK GERÇEKÇİLİK

İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletler arasındaki ilişkilerin açıklanmasında ana kuram konumuna gelen gerçekçiliğin ilk yorumu olan klasik yaklaşım, iki Dünya Savaşı arası dönemde hayli revaçta olan düşünselcilik (idealizm) eğilimlerine verilen tepkinin bir sonucu olarak ele alınır.¹¹ İlerleyen yıllarda disipline yerleşecek olan anarşi kavramının altyapısını de klasik gerçekçiler hazırlamıştır. Bunlara göre, devletler arasındaki ilişkileri bir kısım iyi niyetli beklentilere göre anlamak ve yönetmeye çalışmak dünyayı savaş alanına dönüştürmüştür. Zira, ütöpik politikalar uluslararası çıkar farklılıklarını, buna bağlı olarak devletlerin halihazırdaki durumu koruma veya değiştirme eğilimlerini görmezden gelir.¹² Düşünselci projeler gücün uluslararasıdaki önemini ihmal eder.¹³ Öyleyse uluslararası savaşı asgariye indirmenin en etkin yolu, devletler sisteminin gereklerine uygun - tarafların gücüne dayalı-¹⁴ politikalar benimsemek ve uygulamaktır.

---

¹⁰ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 481.

¹¹ Bkz. John Mearsheimer, 'E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On', *International Relations*, Vol. 19, No. 2, 2005, s. 139-152; Michael Barnett ve Raymond Duvall, 'Power in International Politics', *International Organization*, Vol. 59, No. 1, Winter 2005, s. 39-75.

¹² Carr, *The Twenty Years' Crisis...* s. 53.

¹³ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 14-16.

¹⁴ Carr, *The Twenty Years' Crisis ...*,s. 180-190; Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 41.

Uluslararası sistemdeki gerçeğin ne olduğunu anlamak ise hiç de zor değildir. Herşeyden önce devletler egemen varlıklardır. Bir taraftan, üzerine kurulu oldukları toprak parçasının ve onun üstünde yaşayan insanların üzerinde egemendirler; öte yandan da dışarıya karşı bağımsızdırlar. Dışarıya denilen ortam ise bir sürü egemenin aynı nitelikler, fakat farklı kabiliyetlerle hayatta kalmaya çalıştığı bir alandır. Uluslararası diye tanımlanan alan hiçbir egemenin ötekiler üzerinde egemenlik iddiasında bulunamayacağı bir yerdir. Burada devletlere buyruk verebilecek veya onlar arasındaki anlaşmazlıkların götürülebileceği bir üst otorite mevcut değildir. Böylece, gerçekçilik kuramının dayandığı en önemli varsayımın karşılaştığımız: Uluslararası ortam ile egemen devletin hükümran olduğu ulusal ortam birbirlerinden tamamen farklıdır.¹⁵

İç/dış ayırımına bağlı olarak, üst egemenin olmadığı uluslararası alanda devletler arasındaki siyaset tamamen güç ilişkilerinden oluşur.¹⁶ Ahlaki değerlere yer olmayan güç ilişkisinde devletler,¹⁷ güçlerini ekseri düzeye çıkaracak ve güç kıstasınca tanımlanan ulusal çıkar doğrultusunda hareket ederler.¹⁸ Uluslararasındaki çıkar mücadelesi güç ve ahlakilik arasında bir tercih meselesi olmayıp, uluslararası politikanın doğasında vardır.¹⁹ Güç yarışı içinde devletlerin kimi zaman gücünü göstermesi olağandır.²⁰ Bu nedenle, güç yarışı ve devletler arasındaki ittifak uygulamaları uluslararası politikanın temel nitelikleridir.²¹ İttifaklar genellikle ortak düşmana karşı oluşturulur ve devletlerin ulusal çıkarlarına sınırlamalar getirir.²² Güç ilişkilerinin geçerli olduğu uluslararası sistemde barış ve istikrarın belirleyicisi büyük devletler

¹⁵ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 1–6.

¹⁶ Carr, *The Twenty Years' Crisis*, s. 102; Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 25. Morgenthau gücü 'İstenileni yaptırabilme amacına yönelik olarak başkalarını kontrol edebilme, onlara emredebilme kabiliyeti' olarak tanımlar. Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 230). Waltz da gücü benzer şekilde tanımlar, ancak gücün bir amaç değil araç olduğunda ısrar eder. Waltz, *Theory of International Politics*, s. 192.

¹⁷ Hans J. Morgenthau, 'The Moral Blindness of Scientific Man', Robert J. Art ve Robert Jervis (der.), *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, (MA: Longman, 2000), s. 7-8.

¹⁸ Hans J. Morgenthau, *In Defense of the National Interest*, (New York: Knopf, 1951), s. 33–39. Carr, güç mücadelesinin daha fazla güç talebini zorunlu kıldığını ifade eder. Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 112.

¹⁹ Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 105.

²⁰ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 90.

²¹ Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1962), s. 9; Waltz, *Theory of International Politics*, s. 126; Glenn H. Snyder, *Alliance Politics*, (New York: Cornell University Press, 1997), s. 192.

²² Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 176-177.

arasındaki güçler dengesidir.²³ Uluslararası egemenin olmaması ve ahlaki kuralların bulunmaması, devletler arasındaki ilişkilerin kaos ortamında yürütüldüğü anlamına gelmez. Herhangi bir toplumda olduğu gibi, devletler arasındaki siyasal ilişkilerin dayanağı insan tabiatında yer edinmiş olan nesnel kurallardır.²⁴ Bu ilişkiler, egemenler arasındaki ilişki türüdür ve bundan kaynaklanan kendine has kuralları vardır. Bu kuralların neler olduğunun belirlenmesinde gerçekçi düşünürlerin başvurduğu en önemli iki kaynak Machievelli ve Hobbes'tur. Birincisi, devletlerce uygulanacak akılcı politikaların belirlenmesinde, ikincisi ise egemenler arasındaki ilişkilere dair varsayımların açığa çıkarılmasında kullanılır. Buna göre, insan tabiatı kendi çıkarını takip etmeye eğilimlidir. Çıkarın en önemli ögesini başkalarını kontrol etmeye yönelik olarak güç oluşturur.²⁵ Devletler insana benzer, dolayısıyla rasyonel hareket etmeleri beklenir. Uluslararası alan ile devlet-içi alan birbirinden tamamen farklı kurallara göre yönetilmektedir. Uluslararası üst egemen otorite olmadığından devletler arası ilişkilerde kısmen tabii yasalar geçerlidir.²⁶ Uluslararası barış ve istikrarın korunması için ahlaki kurallara göre hareket etmemek gerekir.²⁷ Barış ve istikrarı çağrıştıran uluslararası düzen "tatmin olmuş güçlerce kabullenilen ortam" biçiminde tanımlanır ve bunun oluşturulmasında gücün asli işleve sahip olduğu varsayılır.²⁸ Uluslararası ilişkiler her ne kadar devletler arasında yürütülüyor olsa da, nihayetinde barış zamanlarında diplomatlar, savaş zamanlarında ise askerler ulusal güç amacına yönelik politikaların belirlenmesinde ve uygulanmasında karar verici konumdadırlar.²⁹

Klasiklerin uluslararası sistem ve devlete ilişkin ikinci derece varsayımlarının temel dayanağını insan tabiatı³⁰ ve iç/dış sistemler arasındaki farklılıklara ilişkin ana varsayımlar oluşturur. İç/dış farkını yaratan yegane amil devletlerin sahip olduğu egemenliktir. Devletler, belirli bir toprak parçası ve

---

²³ *Ibid*, s. 167, 193.

²⁴ *Ibid*, s. 4.

²⁵ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 38-40; Kenneth N. Waltz, *Man, the State and War*, (Columbia University Press, New York, 1954), s. 39.

²⁶ Carr, devletlerin uluslararası hukukun ilkelerine sadık kalmalarını talep etmenin imkansız istemek olduğunu, zira imkansız olan şeyin devletlerin hayati çıkarlarına sınırlamalar getireceğini ifade eder. Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 184.

²⁷ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 1-6; Morgenthau, *In Defense of the National Interest*, s. 5-11.

²⁸ Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 235.

²⁹ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 129.

³⁰ Wendt, 'Anarchy is What States Make of it.', s. 391.

insanlar üzerinde egemen iken, devletlerin içinde bulunduğu ortamda böyle bir egemen yoktur. Egemenler arası ilişki uluslararasındaki anarşinin temelini teşkil eder. İnsan tabiatının devletle özdeşleştirilmesi nedeniyle klasik gerçekçilerin birçoğu biyolojik gerçekçi biçiminde sınıflandırılır.³¹ Devletlerin insanla özdeşleştirilmesine karşı çıkıp, uluslararası ortamda merkezi otoritenin yokluğunun devletlerin güvenlik peşinde koşmalarını zorunlu kıldığını, güvenlik arayışı çerçevesindeki güç yarışının uluslararasıda “güvenlik açmazı”nı beraberinde getirdiğini öne süren klasikler,³² devletlerin içinde bulunduğu ortamın anarşi çerçevesinde kavramlaştırılmasına katkı sağlamışlardır.

Klasik gerçekçiliğin anarşiye ilişkin temel varsayımı, devlet-içi sistem ile uluslararası sistemin birbirinden tamamen farklı olduğudur. Birincisi egemenlik yoluyla oluşturulmuş olan toplumsal düzene işaret ederken, ikincisi egemenin olmamasına bağlı olarak doğal duruma benzer bir ortama karşılık gelmektedir. Bu temel varsayımına bağlı olarak egemen otoritenin olmadığı ortamda devletlerin nasıl hareket ettiklerine ilişkin diğer varsayımlar ortaya çıkar. Buna göre; devletler bencil çıkarlarını takip ederler. Zira, genel anlamda ortak çıkarları ve iyiliği tanımlayacak ve dayatacak bir üst otorite yoktur. Dolayısıyla aktörler kendi çıkarlarını kendileri tayin eder ve uluslararasıda ulusal çıkarın takip edilmesi devletler için ahlaki bir gerekliliktir.³³ Aktörlerin güvenebilecekleri yegane dayanak, sahip oldukları güçtür. Devletlerin ulusal çıkarı güç kıstasınca belirlenir. Aktörlerin rasyonel hareket edebilecekleri öngörülür ve uluslararası ortamda barış ve istikrarın sağlanmasında güçler dengesinin üstlendiği işlevlerin vazgeçilmez olduğu iddia edilir.³⁴

ANARŞİK YAPI VE YENİ GERÇEKÇİLİK

Uluslararasıda anarşi kavramlaştırılması yeni/yapısal gerçekçiliğin (neo/structural realism) bir ürünüdür. Klasiklerce temel varsayımları oluşturulan devletler arası ilişkilere sistemik bakış açısıyla yaklaşan yeni

³¹ Jack Donnelly, *Realism and International Relations*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), s. 11.

³² John H. Hertz, 'Idealist Internationalism and the Security Dilemma', *World Politics*, Vol. 2, No. 2, 1950, s. 157–180, s. 157. Jervis güvenlik açmazını 'bir devletin güvenliğini artırmak için aldığı önlemlerin öteki devletlerin güvenliğini azalttığı ortam' biçiminde tanımlar. Robert Jervis, 'Cooperation under the Security Dilemma,' *World Politics*, Vol. 30, No. 2, January 1978, s. 167–214, s. 178.

³³ Morgenthau, *In Defense of the National Interest*, s. 242. Carr, her devletin kendi çıkarlarını sanki bütün dünyanın çıkarıymış gibi algıladığını, egemen devletlerin olduğu ortamda çıkarların kolayca uyandırılmasının zor olduğunu ifade eder. Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 55.

³⁴ Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 339–340.

gerçekçiler uluslararası ortamı anarşi kavramıyla bir bütün olarak ele almışlar³⁵ ve alanın incelenmesine ampirik yöntemleri katarak³⁶ gerçekçiliğin bilimsellik kazanmasına zemin hazırlamışlardır. Klasiklerin aktör merkezli varsayımları yapısalcı analize tabi tutulmuş, uluslararası sistemin anarşik -merkezi bir hükümetin olmaması³⁷ yapısının aktörlerin hareketlerini belirleyen temel unsur olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Buna göre, uluslararası ilişkilerin birincil aktörleri devletlerdir.³⁸ Uluslararası anarşi herkesin başının çarsine bakmak zorunda olduğu bir ortamdır.³⁹ Tıpkı serbest piyasa ortamında pazar şartlarının firmaları belirli yönlerde hareket etmeye zorladığı gibi, anarşik yapı da devletleri belirli yönlerde -güvenliklerini sağlayıcı güçler dengesi çerçevesinde hayatta kalma- hareket etmeye zorlamaktadır.⁴⁰ Anarşinin gereği olarak uluslararası sistem devletleri yarışa ve buna bağlı sosyalleşmeye şartlandırır.⁴¹ Anarşik yapı içerisinde kabiliyetler eşitsiz dağılmış olmakla birlikte, devletlerin işlevleri bir örnektir.⁴² Waltz, yapının denge noktasının bilinçli bir şekilde aranmadığını, sonucun istem dışı bir şekilde gerçekleştiğini iddia eder.⁴³ Devletlerin en önemli hedefi ulusal çıkarın sağlanmasıdır -güvenliği sağlayıcı güç sahibi olunması-.⁴⁴ Her devlet kendi güvenliği için güçler dengesinin sağlanması yönünde hareket etme eğilimindedir.⁴⁵ Yapının temel niteliği olan anarşi seçici bir kural gibi çalışmakta ve kendisine uyum sağlayamayan aktörleri safdışı bırakmaktadır.⁴⁶

Öte yandan, Buzan klasik gerçekçiliğin aktör üzerindeki vurgusuyla Waltz'un yapı önceliğini birleştirerek, yapısal gerçekçiliğin nihai savlarını daha anlaşılır bir düzeye oturtmuştur.⁴⁷ Ona göre anarşi devletler arasında rekabet ortamı yaratmış olduğundan, kendisini sürekli bir şekilde yenileyebilmektedir.⁴⁸ Ayrıca, gerçekçiliğin devletin akılcılığına ilişkin varsayımını açmıyarak,

---

³⁵ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 71–72.

³⁶ *Ibid*, s. 1–17.

³⁷ *Ibid*, s. 88.

³⁸ *Ibid*, s. 97.

³⁹ *Ibid*, s. 88–90.

⁴⁰ *Ibid*, s. 91, s. 118.

⁴¹ *Ibid*, s. 127–128.

⁴² *Ibid*, s. 96.

⁴³ *Ibid*, s. 69.

⁴⁴ *Ibid*, s. 107.

⁴⁵ *Ibid*, s. 118.

⁴⁶ *Ibid*, s. 73.

⁴⁷ Bkz. Barry Buzan, Charles Jones ve Richard Little, *Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*, (New York: Colombia University Press, 1993).

⁴⁸ Buzan et.al, *Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*, s. 117-119.

devletlerin birbirlerinin eylemlerini taklit etmesi anlamında⁴⁹ yansımacı (reflexive) bir nitelik arzettiğini ortaya koymuş⁵⁰ ve yapı ile aktör arasındaki etkileşimin anarşiyi sürekli kıldığını ileri sürmüştür. Yansıma nedeniyle devletler, içinde buldukları anarşik ortamda edinmiş oldukları bilgi ve tecrübeleri ortamın niteliklerine göre gözden geçirebilmekte ve anarşinin beslenmesine yardımcı olmaktadır.⁵¹ Gücü bir ülkenin sahip olduğu askeri ve ekonomik altyapı, devleti ise yönetici kurumların sağlamlığı ve istikrarı olarak tanımlayan Buzan,⁵² yeni gerçekçilikte pek de tartışma konusu edilmeyen aktörün içeriğine girmiştir. Waltz'un durağan anarşik ortam ve sınırları belli olmayan büyük/küçük güç analizine karşın, Buzan'ın ortaya koyduğu besleme, devlet/güç ayrımı, güvenliğin büyük ve küçük güçler için taşıdığı farklı anlamların⁵³ ve güvenliğin sıralamasında coğrafyanın etkisinin⁵⁴ açığa kavuşturulması, yansıma ve yeniden üretim gibi kavramlarda kendini gösteren açıklamalar, gerçekçilik kuramının anarşi varsayımını devletlerin hareketleriyle yaşayan ve beslenen bir canlılığa kavuşturmuştur.⁵⁵

Hegemonya veya büyük güçler temelinde uluslararası yapı incelemesi yapan yeni gerçekçiler ise, uluslararası anarşideki hegemonun konumunun kısmen devlete benzediğini iddia eder.⁵⁶ Zira, anarşideki en güçlü devlet prestiji en fazla olandır. Prestij meşru yönetimi oluşturan öğelerden biri olduğuna göre, eksik de olsa uluslararası sistemdeki en güçlü ülkenin dünya devletinin niteliklerinden birini taşıdığı iddia edilir.⁵⁷ Bu nokta, gerçekçi geleneğin anarşi üzerindeki vurgusunu hiyerarşiye kaydıran bir düşüncedir.

⁴⁹ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 127-128.

⁵⁰ Buzan et.al, *Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*, s. 117-118.

⁵¹ Barry Buzan, *People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post Cold War Era*, (Harvester: London, 1993), s. 107.

⁵² *Ibid*, s. 97-98.

⁵³ Buna göre, küçük devletler hükümetlerine karşı yönebilecek iç tehditlere daha fazla duyarlıdır. Buzan, *People States and Fear...*, s. 99. Oysa büyük devletlerin ayırıcı niteliklerinden biri daha az savunmasız olmalarıdır. Buzan, *People States and Fear...*, s. 113.

⁵⁴ Buna göre, devletlerin birincil güvenlik endişesi sınır komşusu oldukları ülkelerden kaynaklanır. Buzan, *People States and Fear...*, s. 191.

⁵⁵ Anarşinin inşası ve oluşumu konusunda kuşkusuz en kaydadeğer kuramsal açıklamalardan biri oluşturmacı (constructivism) düşünürlerden gelmiştir. Bkz. Wendt, 'Anarchy is What States Make of it ...' ve *Social Theory of International Politics*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999). Ancak, çalışmanın amacı ve kapsamı doğrultusunda -gerçekçilik kuramındaki anarşi varsayımını incelemesi- burada oluşturmacı analizlere girilmeyecektir.

⁵⁶ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), s. 30-31.

⁵⁷ *Ibid*, s. 13.

Hegemonya düzeninin oluşturulmasında rejim olgusunun öneminin ortaya çıkması,⁵⁸ devletlerin içinde bulunduğu ortamın mutlak bir anarşi değil, kısmen hiyerarşik nitelikler arzden bir yapıda olduğunu göstermeye yöneliktir. Ancak, büyük devletler arasındaki rekabetin sürekliliği bir dünya devletinin çıkışına izin vermez. Zira, büyük güçler arasında işbirliği mümkün olmakla birlikte, bunların yayılmacı eğilimleri nedeniyle işbirliğinin kalıcı hale getirilmesinin zor olduğu varsayılır.⁵⁹

Yeni gerçekçiliğin anarşiye ilişkin temel varsayımı uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğudur. Buna bağlı olarak uluslararası sisteme ve devletlerin bu sistem içindeki hareketlerine ilişkin diğer varsayımlar belirir. Buna göre, anarşik yapı sistemin genel özelliklerini ve devletlerin hareketlerini belirler. Devletler anarşik ortamın birincil aktörleridir. Herhangi bir canlı gibi devletlerin de anarşik ortamda birincil amaçları hayatta kalmaktır.⁶⁰ Bu amaca yönelik olarak güç peşinde koşarlar ve güvenliklerini temin etmeye çalışırlar.⁶¹ Yeni gerçekçilerin güvenlik üzerindeki vurgusu klasiklerin devletlerin güç için sonu gelmez bir mücadele içinde oldukları⁶² varsayımına aykırıdır.

Yeni gerçekçi yaklaşımda farklılaşan diğer ikincil varsayımlar da vardır. Örneğin bir kısmı, devletleri üstlemiş oldukları işlevler yönünden bir örnek kabul etse de, devletlerin sahip oldukları güçlerin eşit olmadığından hareketle, uluslararası sistemde etkin olanların daha çok büyük devletler olduğunu varsayar. Barış ve istikrarın büyük devletler arasındaki güçler dengesi yoluyla sağlandığı, büyük güçlerin politikalarının aralarında denge oluşturmaya eğilimli olduğu kabul edilir.⁶³ Diğerleri ise, benzer şekilde büyük güçler üzerinde dururken, anarşik ortamın büyük güçlere denge değil hegemonya olmayı dayattığını varsayar. Buna göre, devletler arasında eşit olmayan güç dağılımı doğal olarak güçlü devletlerin en güçlü olma peşinde koşmalarına yol açar. Birbirlerinin aleyhine güç kazanma peşindedirler.⁶⁴ Her büyük devletin nihai amacı bütün dünyaya hükmetmektir.⁶⁵ Bu yüzden yeni gerçekçilikte anarşinin

---

⁵⁸ Uluslararası rejim için bkz. Stephen Krasner, *Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables*, (Ithaca: Cornell University Press, 1983).

⁵⁹ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W.W. Norton, 2001), s. 51.

⁶⁰ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 91-92.

⁶¹ *Ibid*, s. 127.

⁶² Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 36.

⁶³ Bkz. Waltz, *Theory of International Politics*

⁶⁴ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, s. 4.

⁶⁵ Bkz. Gilpin, *War and Change in World Politics*

nedenselliğinin iki boyutu vardır. *Birincisi*, devletlerin tamamen kendi başlarının çaresine bakmakla yükümlü olduğu ve bu çerçevede güvenliklerini güç ve güçler dengesi yoluyla sağlamaya yöneldikleri kabul edilir. *İkincisi* ise, anarşide uluslararası sistemin nihayetinde büyük devletler arasındaki rekabetle şekillendiği ve büyük devletlerin hegemonya eğilimi gösterdikleri varsayılır.⁶⁶

ANARŞİK SİSTEMDE AKTÖR VE YENİ KLASİK GERÇEKÇİLİK

Dış politika analizleri ve buna bağlı olarak iç değişkenler üzerinde yoğunlaşan yeni klasik gerçekçiliğin⁶⁷ (neo-classical realism) uluslararası sistem kurgusunun temelinde de klasik ve yeni gerçekçilerce çerçevesi çizilen anarşi olgusu vardır. Uluslararası merkezi bir otorite olmadığından devletler benzer biçimde hareket ederler. Aktörlerin benzer hareketleri doğal olarak uluslararası sistemi rekabetçi bir şekle sokmaktadır.⁶⁸ Bütün devletler nihayetinde hayatta kalmak için yarışır. Dışardaki anarşik ortam bu amaca yönelik olarak devletlere iç işlerini nasıl organize edecekleri konusunda bir dayatma yapmaz. Devletler, başka devletlerin hareketlerini taklit edebileceği gibi, hiçbir şey yapmama yolunu da tercih edebilirler. Bütün bu süreçlerde atılacak adımlar iç siyasette belirleneceğinden, devlet-içi işleyiş anarşik ortamda devletlerin hayatta kalmasında nihai karar vericidir.⁶⁹ Ayrıca, devletlerin dış politika sınırlarını belirleyen sonuçta sahip oldukları maddi güçtür. Ancak bu gücün sisteme bağlı değişkenler yoluyla yine sisteme dönmesi karmaşık ve dolaylıdır.⁷⁰

Yeni klasik gerçekçilik, uluslararası ortamdaki anarşik sistemin gereklerine uygun olarak devletin dış politikasının devlet içindeki kaynakların -maddi güç, devlet yapısı, liderlik, ideoloji ve milliyetçilik gibi- dengelenmesiyle ve verimliliğin sağlanmasıyla belirlendiği üzerinde durur. Bu nedenle yaklaşım analiz birimi düzeyinde yapısalılık arzeder.⁷¹ Devlet-içi analizin yapısalıcı boyutu, anarşik yapı incelemesinde yeni gerçekçilikçe pek dikkate alınmayan

⁶⁶ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, s. 33.

⁶⁷ Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*, (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1998), s. 14-18.

⁶⁸ Jeffrey W. Taliaferro, 'State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource Extractive State', *Security Studies*, Vol. 15, No. 3, July-September 2006, s. 464-495, s. 467.

⁶⁹ Jennifer Sterling-Folker, 'Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables', *International Studies Quarterly*, Vol. 41, No. 1, March 1997, s. 1-25, s. 7.

⁷⁰ Gideon Rose, 'Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy', *World Politics*, Vol. 51, No. 1, October 1988, s. 144-172, s. 146.

⁷¹ Taliaferro 'State Building for Future Wars...', s. 467-468.

aktörün niteliklerine ilişkin olduğundan yeni gerçekçiliği tamamlayıcı görülebilir. Uluslararası sistemde gözlenen sonuçlar nihayetinde devletlerin dış politikalarıdır. Bu sonucu ortaya çıkaran etkenler ise sistemin anarşik yapısı, devlet-içi faktörler ve bu ikisinin etkileşimidir.⁷² Bütün bu süreçlerde devletin dış politikasına yöneticilerin algısı yön verdiğinden,⁷³ klasiklerde olduğu gibi bireylerin anarşik ortamda dolaylı biçimde aktör oldukları kabul edilir.

Anarşik çerçeve sistemden kaynaklanan değişkenleri belirlerken, devlet-içi faktörler aktör seviyesindeki değişkenleri tayin eder. Bu analiz yapısında, anarşi aktörden bağımsız bir değişkendir, yani verilidir. Oysa devlet-içi faktörler aktörle ilgilidir ve verili olan anarşiye müdahale amacındadır. İç siyaset, dış politika davranışı yoluyla güç dağılımına müdahale eden bir değişken olarak ele alınır.⁷⁴ Yeni klasik yaklaşım, uluslararası ilişkiler çalışmalarının temel sorunlarından olan analiz düzeyi ve birimi alanlarını sentezlemeye çalışır.⁷⁵ Ayrıca, devletlerin güvenlik peşinde koşmadıkları, uluslararası anarşinin belirsizliklerine tepki vermeye ve onu kontrol etmeye çalıştıkları varsayılır.⁷⁶ Yeni gerçekçilikteki güvenlik temelinde maddi varlıklarla kavramlaştırılan güç kavramı yerine yeni klasikler gücü daha çok uluslararası sistemdeki aktörleri etkileme yeteneği biçiminde kavramlaştırma eğilimindedir.⁷⁷ Anarşik ortamın belirsizliğinde devletler prestij, toprak,

---

⁷² Liu Feng ve Zhang Ruizhuang, 'The Typologies of Realism', *Chinese Journal of International Politics*, Vol. 1, 2006, s. 109–134, s. 122.

⁷³ Rose 'Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy', s. 147; William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War*, (Ithaca: Cornell University Press, 1993), s. 2; Zakaria, *From Wealth to Power...*, s. 9.

⁷⁴ Stephen M. Walt, 'The Enduring Relevance of the Realist Tradition', Ira Katznelson ve Helen V. Milner (der.), *Political Science: State of the Discipline*, (New York: W.W. Norton, 2002), s. 197–230, s. 211. Yeni klasik gerçekçilik konusunda bkz. Wohlforth, *The Elusive Balance...*; Randall L. Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, (New York: Columbia University Press, 1988) ve 'The Progressiveness of Neoclassical Realism', Colin Elman ve Miriam F. Elman (der.), *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, (Cambridge, MA: MIT Press, 2003), s. 311–347.

⁷⁵ Uluslararası ilişkilerde analiz düzeyi ve birimi tartışmaları için bkz. David J. Singer, 'The Level of Analysis Problem in International Relations', *World Politics*, Vol.14, No. 1, 1961, s. 77–92; Nuri A. Yurdusev, 'Level of Analysis and Unit of Analysis: A Case for Distinction', *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 22, No. 1, 1993, s. 77–88.

⁷⁶ Rose 'Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy', s. 152.

⁷⁷ Brian C. Schmidt, 'Competing Realist Conceptions of Power', *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 33, No. 3, 2005, s. 523–549, s. 527. Devletlerin etkileme yeteneği kazanma amacını Fareed Zakaria 'etkinin ekserileştirilmesi' olarak kavramlaştırır. Fareed Zakaria, 'Realism and Domestic Politics A Review Essay', *International Security*, Vol. 17, No. 1, Summer 1992, s. 177–198, s. 194.

hammadde, güvenlik veya müttefik elde ederek amaçlarını savunmak ve gerçekleştirmek için “etkileme” yeteneğine sahip olmaya eğilim gösterir. Öteki devletleri ikna etmek, ödüllendirmek, tehdit etmek veya cezalandırmak için etkileme kabiliyeti yaratabilecek maddi veya manevi her kaynak birer araç olarak kullanılır.⁷⁸ Güç sonuçta uluslararası politikayı etkilediğine göre, gücün devletler adına karar alanlarda yarattığı algı yoluyla sisteme girdiği varsayılır.⁷⁹ Öyleyse gücün etkileme ve etkilenme bağlamında ele alınması gerekir. Bu nedenle algının nasıl şekillendiğinin incelenmesi uluslararası ilişkilerin anlaşılması için önemlidir. Zira, güç veya etki çoğu durumda ölçülebilen olgular değildir.⁸⁰

Yeni klasiklerin anarşiye ilişkin kabulü klasiklerin varsayımını takip eder. Merkezi bir otoritenin olmaması nedeniyle uluslararası sistem anarşiktir. Yeni klasikler uluslararası sistemin anarşik olduğunu, anarşinin belirli bir yapı çerçevesinde değil aktörler bazında analiz edilebileceğini kabul ederler. Yeni gerçekçilerde anarşi bir yapıya, dolayısıyla aktörler üzerindeki bazı dayatmalara, yapıya bağlı sosyalleşmeye ve yapının yeniden üretimine işaret ederken; yeni klasiklerin ana varsayımının yapısal bir boyutu yoktur. Klasiklerin uluslararası ortamı “merkezi otoritenin olmadığı alan” biçiminde tanımlayan ilkesine bağlı kalınarak, anarşik ortamda devletlerin dış politika çıktılarını belirleyen iç dinamikler üzerinde durulur.

Sistemin anarşik olduğu varsayımına bağlı olarak aktörlerin bu sistem içindeki hareketlerine ilişkin diğer varsayımlar ortaya çıkar. Buna göre, uluslararası sistem, devletlerin benzer amaçlarını gerçekleştirmek için rekabet ettikleri alandır. Devletlerin öncelikli amacı belirsizlik yaratan anarşik ortamın kontrol edilmesi ve bunu temin edecek etkileme yeteneğine sahip olunmasıdır. “Etki” (influence) kavramı içinde ele alınan güç yeni gerçekçilerin aksine sadece madde bazlı ele alınmaz. Maddi kaynaklara ek olarak devlet yapısı, milliyetçilik ve ideoloji gibi gayrimaddi boyutlar da güç analizine dahil edilir. Devletlerce ortaya konan dış politika uygulamalarının güvenlik endişesinden kaynaklanmadığı, devletlerin anarşik ortama verdikleri tepkinin sonuçları olduğu varsayılır. Ancak, bu varsayım yeni gerçekçilerdeki güvenlik önceliğini olumsuzlar mahiyette değildir. İster anarşik ortama verilen tepki, ister güvenlik

⁷⁸ Kalevi J. Holsti, *International Politics: A Framework for Analysis*, (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1995), s. 118. Bu, klasiklerin güç tanımına çok benzer. Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 129.

⁷⁹ Wohlforth, *The Elusive Balance...*, s. 2.

⁸⁰ *Ibid*, s. 15.

endişesinin doğal uzantısı olarak ele alınsın, sonuçta devletlerin dış politikaları içinde buldukları anarşik ortamın yarattığı belirsizlikleri gidermeye dönüktür. Yeni klasik gerçekçilikte de büyük güçlerin uluslararası sistemin şekillenmesinde etkin oldukları varsayılır.

Yeni gerçekçilikte olduğu gibi yeni klasikler de aktörlerin nihai hareketlerine ilişkin farklılaşan varsayımlara sahiptir. Kimileri, büyük devletlerin güçler dengesi oluşturma veya dengeyi koruma yönünde hareket ettiklerini varsayarken,⁸¹ diğerleri büyük devletlerin her zaman yayılmacı olduklarını kabul eder.⁸² Yeni gerçekçilikte olduğu gibi yeni klasiklerde de anarşinin uluslararası sistemdeki nedenselliğinin iki sonucu vardır. *Birincisi*, devletlerin denge oluşturmaya eğilim göstermeleridir. *İkincisi*, büyük güçlerin yayılmacı politikalar vasıtasıyla hegemonya kurma peşinde olmalarıdır.

YAPI/AKTÖR ANALİZİNDE SAVUNMACI/SALDIRGAN AYIRIMI

Uluslararası ilişkileri açıklama uğraşındaki gerçekçilik geleneğinin geçirdiği evrimleri klasik, yapısalcı ve yeni klasik biçiminde sınıflandırmak olasıdır.⁸³ Birinci evrede yaklaşımın temel varsayımları şekillenirken, ikinci evrede uluslararası ilişkilere bütünsel -yapısal- yaklaşım hakim olmuştur. Üçüncü durumda ise, bütünsellikle aktör seviyesi arasındaki bağ oluşturulmaya çalışılmaktadır. Klasik gerçekçilik devletlerin güç kazanma stratejileri üzerinde dururken ve gücün uluslararası ilişkilerde merkezi bir konuma sahip olduğunu iddia ederken,⁸⁴ yapısalcı gerçekçilik devletlerin hareketlerinin kendi terichlerinden kaynaklanmadığını, anarşik yapının dayattığı doğrultuda hareket ettiklerini ve devletlerin temel endişelerinin güvenlik olduğunu öne sürer. Yeni klasikler ise biri aktör diğeri yapı olan iki uç noktayı birleştirme uğraşındadır. İster anarşik yapının dayatması ister devlet-içi faktörlerin anarşik ortam bilinciyle dışarıya yansması biçiminde olsun, anarşik uluslararası ilişkiler düzeninde dünya çapındaki genel barışa, istikrara veya savaşa neden olan hareketler sonuçta yapı içerisindeki büyük güçlerin davranışlarıdır.

Bu noktada, hem yeni gerçekçiliğin hem de yeni klasiklerin anarşinin yapı veya aktör bazındaki dayatmalarına ilişkin farklılaşan ve önceki bölümlerde

---

⁸¹ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1987), s. 262-285.

⁸² Zakaria, *From Wealth to Power...*, s. 23-31.

⁸³ Jeffrey W. Taliaferro, 'Security Seeking under Anarchy', *International Security*, Vol. 25, No. 3, 2000/01, s. 128-161, s. 155-156.

⁸⁴ Carr, *The Twenty Years' Crisis...*, s. 87; Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 117-155.

özetlenen varsayımları disiplin içinde yeni bir tartışmanın başlamasına zemin hazırlamıştır. Tartışmanın boyutu daha çok anarşinin büyük güçlerin dış politikasını nasıl yönlendirdiğiyle ilgilidir. Yeni gerçekçilik-yeni klasik gerçekçilik ayırımı içinde başgösteren bu tartışma “savunmacı” (defensive) ve “saldırgan” (ofensive) kavramlarıyla özetlenen bakış açılarıdır.⁸⁵ Bu ayırım kimilerine göre yeni gerçekçilik/yeni klasik gerçekçilik sınıflamasını ikinci plana atacak boyuttadır.⁸⁶

Savunmacı yaklaşım, anarşinin büyük güçlere kimi zaman yayılcı politikalar benimsemesi için fırsatlar sunduğunu,⁸⁷ çoğu durumda ise devletlerin güvenlik ve buna bağlı denge aradıklarını ve istikrarı temin eden dengeyi koruma eğiliminde olduklarını,⁸⁸ güvenlik açmazının uluslararası anarşik yapının bir sonucu olduğunu⁸⁹ varsayar. Oysa, saldırgan yaklaşıma göre, anarşik ortam büyük devletlere her zaman yayılcı politikalar benimsemeyi dayatır.⁹⁰ Devletlerin aradıkları şey güvenlik olduğundan, en güvenli durumun egemen konumda bulunmakla mümkün olduğu varsayılır. Bu nedenle devletlerin sürekli biçimde güç kazanma eğiliminde olduğu,⁹¹ gücün ekserileştirilmesi amacının anarşinin ve güvenlik açmazının doğal uzantısı olduğu⁹² varsayılır.

Savunmacı/saldırgan sınıflaması literatürde henüz kesinleşmiş bir ayırım olmayıp, sınıflamayı yapanlara göre farklılıklar olabilmektedir.⁹³ Bu nedenle,

⁸⁵ Savunmacı ve saldırgan sıfatları ilk kez Snyder tarafından kullanılmıştır. Jack L. Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*, (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1991), s. 11-12.

⁸⁶ Bu tartışma için bkz. Dale C. Copeland, ‘Neorealism and the Myth of Bipolar Stability: Toward a New Dynamic Theory of Major War’, *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 29-89.

⁸⁷ Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’, s. 135.

⁸⁸ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 116–128.

⁸⁹ Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’, s. 136.

⁹⁰ *Ibid*, s. 135.

⁹¹ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, s. 21.

⁹² Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’ s. 152.

⁹³ Örneğin, Taliaferro’ya göre Waltz savunmacı sınıfta ele alınır. Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’, s. 135. Oysa, Waltz’un mikro-ekonomi ve anarşi, şirket ve devlet arasındaki benzetmeleri dikkate alındığında, piyasada faaliyet gösteren şirketlerin genel eğilimi sonuçta tekel olmaya döndüktür. Şirket bu süreçte denge arayışla ve dengeyi bulduğuna inandığı noktada sahip olduğu pazar payıyla yetinmez. Aynı analiz anarşi ve devlete uzatıldığında, Waltz’un kuramı saldırgan öğeler içerir. Aynı şekilde Taliaferro, Schweller’in ‘çıkar dengesi’ kuramını saldırgan ve yeni klasik sınıfta ele alır. Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’, s. 135. Halbuki, Schweller kendi kuramının yeni gerçekçi olduğunu öne sürer. Bkz. Schweller ‘The Progressiveness of Neoclassical Realism’, s. 318. Ayrıca, bazı savunmacı yaklaşımlarda, uygun ortam bulunduğu devletin yayılcı politikalar benimseyebileceği kabul edilir. Taliaferro, ‘Security Seeking under Anarchy’, s. 139.

yeni gerçekçiliğin yapı, yeni klasik gerçekçiliğin ise aktör merkezli olduğu dikkate alındığında, savunmacı ve saldırgan varsayımların arasındaki farkın anlaşılabilmesi için ayırımın yeni/ve klasik ikileminde değerlendirilmesi gerekmektedir. Savunmacı yeni gerçekçilik, analiz düzeyinde sistemi ele alır; anarşiye Hobbescu bakıştan yaklaşır; aktör bazındaki analiz birimi olan devletler arasında farklılık görmez; güç başlıbaşına bir amaç değil güvenliğin sağlanmasında bir araçtır; yeterli güç oluşturulması üzerinde durur; dolayısıyla güçler dengesi uluslararası istikrarın ve barışın sağlanmasında önemli işlevler üstlenir.⁹⁴ Saldırgan yeni gerçekçilik, analiz düzeyi, anarşi, aktör ve gücün araçlığına savunmacı yorumla aynı pencereden bakmasına karşın, anarşinin devletlere güçlerini ekserileştirmeyi dayattığını ve devletlerin güçler dengesi değil hegemonya peşinde olduklarını varsayar.⁹⁵

Savunmacı yeni klasikler, analiz düzeyinde devletler üzerinde durur; anarşi kavramlaştırması yeni gerçekçilerde olduğu kadar net değildir; aktörler arasında coğrafya, teknooloji ve başka alanlardan kaynaklanan önemli farklılıklar bulunduğunu varsayar; etkileme yeteneğine yaptığı katkı çerçevesinde ele alındığından güce bakışı araçsaldır; büyük devletlerin denge peşinde olduklarını ve bu amaçla işbirliği yapmaya açık olduklarını iddia eder.⁹⁶ Saldırgan yeni klasikler, analiz düzeyi ve anarşik ortam konusunda savunmacılardan farklı düşünmez; ancak, devletleri statükocu ve revizyonist biçiminde sınıflandırır; gücün hem bir araç hem de amaç olduğunu varsayar; büyük devletlerin güçlerini ekserileştirme peşinde olduklarını ve sonuçta yayılmacı biçimde hareket ettiklerini iddia eder.⁹⁷ Bununla birlikte, saldırgan yeni klasiklerin devletlere ilişkin sınıflaması ile gücün ekserileştirilmesi amacı çelişkili görünmektedir. Zira, statükocu biçiminde sınıflandırılan devletler uluslararası ilişkilerin halihazırdaki konumunu korumaya eğilimli olarak tanımlanırken, aynı zamanda bütün devletlerin güçlerini ekserileştirme peşinde olduklarını öne sürmek kuramsal açıdan birbirini bütünümez.⁹⁸

Diğer yandan, sistemdeki büyük güçlerin yayılmacı politika izledikleri varsayımı, yayılmacılığın bir şekilde uluslararası sistemde siyasi, askeri ve

---

⁹⁴ Bkz. Waltz, *Theory of International Politics*

⁹⁵ Bkz. Gilpin, *War and Change in World Politics*, Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*.

⁹⁶ Bkz. Walt, *The Origins of Alliances*, Charles L. Glaser, 'Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help', *Security Studies*, Vol. 5, No. 3, Spring 1996, s. 122-166.

⁹⁷ Bkz. William C. Wohlforth, 'Realism and the End of the Cold War', *International Security*, Vol. 19, No. 3, Winter 1994/95, s. 91-129; Zakaria, *From Wealth to Power...*

⁹⁸ Feng ve Ruizhuang 'The Typologies of Realism', s. 124-125. Savunmacı ve saldırgan varsayımların ampirik incelemesi için bkz. Karen R. Adams, 'Attack and Conquer? International Anarchy and the Offense-Defense-Deterrence Balance', *International Security*, Vol. 28, No. 3, Winter 2003, s. 45-83.

ekonomik anlamda yapılanmayla yürütüleceği kabulüyle birleştirildiğinde, saldırgan yeni klasik yaklaşımın pek de farkedilmeyen yapısalcı bir boyutunun olduğu ortaya çıkar. Bu, yaklaşımı öteki gerçekçi yaklaşımlardan ayıran önemli bir farktır. Zira, uluslararası ortamın anarşik olduğu varsayımı gerçekçiliğin bütün yorumlarınca kabul edilirken, saldırgan yeni gerçekçilik büyük güçlerin yayılcı politikalar yoluyla anarşi içinde hiyerarşi yaratma ihtimalini varsayarak öteki gerçekçi yorumlardan hayli farklılaşır. Elbette yaklaşımın yapısalcılık çerçevesi yeni gerçekçilikten tamamıyla farklıdır. Sonraki anarşiye bağlı bir yapı sözkonusu iken, öncekinde anarşik ortamın yolaçabileceği hiyerarşiye dayalı bir yapı sözkonusudur -örneğin imparatorluk.⁹⁹

Savunmacı ve saldırgan kavramları esas alınarak gerçekçilik içerisinde yapılan sınıflama, anarşinin devletlerin hareketleri üzerinde oluşturduğu dayatmaya ilişkin farklı varsayımlardan kaynaklanmaktadır.¹⁰⁰ Savunmacı ve saldırgan nitelermeleri nihayetinde aktöre ilişkindir. Bu yönüyle sınıflama büyük ölçüde yeni klasik gerçekçiliğin literatüre yansımalarıdır. Aktörün eğilimleri bazındaki bu ayırım, analiz düzeyi olarak sistemi esas alan yeni gerçekçiliğin anarşik yapı kavramlaştırmasıyla birleştirildiğinde gerçekçi yaklaşımların ortak ve farklı noktalarının daha açık hale getirilmesi olasıdır. Savunmacı bakış açısıyla anarşik sistemin barış ve istikrara açık olduğu, oysa saldırgan bakıştan anarşik sistemde savaşların daha muhtemel kabul edildiği görülmektedir. Yapısalcı bakıştan savunmacı-saldırgan ayırımı aktöre ilişkin olmaktan ziyade, anarşik ortamın arzettiği görünümle ilgilidir.

---

⁹⁹ Tek kutuplu dünyada ABD'nin konumunun imparatorluk olup olmadığı konusundaki bir tartışma için bkz. William C. Wohlforth, 'The Stability of a Unipolar World', *International Security*, Vol. 24, No 1, Summer 1999, s. 5-41.

¹⁰⁰ Taliaferro, 'Security Seeking under Anarchy', s. 130.

Tablo 1: *Gerçekçilik Geleneğinde Anarşi Kavramlaştırması*¹⁰¹

	Anarşinin Dayanağı	Anarşi Çerçevesi	Anarşi Aktörü	Anarşiyi Besleyen Etkenler	Anarşinin Devlete Dayatması	Anarşinin Devletler Arası İlişkilere Yansımaları	Anarşik Ortamın Genel Görünümü
Klasikler	Merkezi hükümetin yokluğu	Sistem	Birey, devlet	Sistem, devlet	Güç kazanma	Güçler dengesi	Sürekli güç mücadelesi
Yeni Gerçekçi / Yapısalcılar Savunmacı	Merkezi hükümetin yokluğu	Yapı	Devlet	Sistem	Güvenlik sağlama	Güçler dengesi	Sürekli güvenlik mücadelesi
Yeni Gerçekçi / Yapısalcılar Saldırgan	Merkezi hükümetin yokluğu	Yapı	Devlet	Sistem	Güç kazanma-güvenlik sağlama	Hegemonya	Sürekli güç ve güvenlik mücadelesi
Yeni Klasikler - Savunmacı	Merkezi hükümetin yokluğu	Sistem	Birey, devlet	Sistem, devlet	Etkileme yeteneği kazanma	Güçler dengesi	Etkileme ve kontrol mücadelesi
Yeni Klasikler - Saldırgan	Merkezi hükümetin yokluğu	Sistem-Yapı	Birey, devlet	Sistem, devlet	Güç ve etkileme yeteneği kazanma	Yayılmacılık	Güç, etkileme ve kontrol mücadelesi

SONUÇ

Klasik, yapısalcı, yani klasik sınıflamasında veya savunmacı/saldırgan ekseninde gerçekçi yaklaşımların dayandığı en önemli varsayımlardan biri uluslararası merkezi bir otoritenin olmamasını ifade eden anarşidir. Bu

¹⁰¹ Tablonun oluşturulmasında kısmen Taliaferro, 'Security Seeking under Anarchy', s. 135 ve Feng ve Ruizhuang 'The Typologies of Realism', s. 128'de yer alan tablolardan yararlanılmıştır.

sonuca, uluslararası sistem ile dahili sistem arasında yapılan karşılaştırmadan varılır.¹⁰² Doğal durumdan topluma geçişi devletin egemen varlığına bağlayan Hobbes, devletin yokluğunda ortaya çıkabilecek alternatifi doğal durum olarak ortaya koymuş,¹⁰³ bu kavram sonraki düşünürlerce tam olarak anarşiye eşdeğer kabul edilmiştir. Burada anarşiden anlaşılan şey, toplum içerisinde egemen siyasal bir otoritenin olmamasıdır. Gerçekçi yaklaşımların genelinde anarşik durum herkesin herkese karşı savaş halinde olduğu doğal durumla özdeşleştirilmiştir.¹⁰⁴ Böyle bir ortamdaki ilişkinin güç ilişkisinden başka bir şey olamayacağı yolundaki gerçekçi varsayımın dayanağı, doğal durumdaki insanın sürekli biçimde güç peşinde koşacağı, zira güvenliğini temin edecek gücü elde ettiğinden hiçbir zaman emin olamayacağı iddiasıdır.¹⁰⁵

Belirli bir toplum içerisinde varolan devlet Hobbes'un öngördüğü şekilde egemen bir devlettir. Bireyler sahip oldukları özerkliği öyle veya böyle egemene devretmişlerdir.¹⁰⁶ Uluslararası ise devletlerden bir üst otoriteye böyle bir yetki devri yoktur. Bu nedenle uluslararası sistem Hobbes'un tanımıyla doğal durumu andırır.¹⁰⁷ Herkes başının çaresine bakmak zorundadır. Belki bunun en iyi kıyaslamasını, dahili toplumda insanların başı derde girdiğinde arayabilecekleri 911¹⁰⁸ no'lu acil yardım numarası olmasına rağmen, uluslararası düzende başı derde giren devletler için böyle bir numaranın olmadığını ifade eden Mearsheimer yapmıştır.¹⁰⁹

Uluslararası ilişkiler "devlet" biçiminde tanımlanan aktörlerin katıldıkları bir siyaset alanıdır.¹¹⁰ Gerçekçilik geleneğinin bütün yorumlarında ele alınan devlet nihayetinde egemen olandır. Egemen, hem yöneticiler hem de yönetilenler için güç ve güvenlik yaratmak amacıyla içerde dayatma becerisi

¹⁰² Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 303; Waltz, *Theory of International Politics*, s. 91.

¹⁰³ Thomas Hobbes, *Leviathan*, Richard Tuck (der.), (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), s. 76.

¹⁰⁴ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 91-93. Morgenthau Hobbes'u takip ederek uluslararası alanı 'insan insanın kurdudur' ilkesi çerçevesinde algılar ve bunun gereklerini yapmayanların yaşam şansının olmadığını iddia eder. Morgenthau, *Politics Among Nations*, s. 11.

¹⁰⁵ Hobbes, *Leviathan*. s. 161.

¹⁰⁶ *Ibid*, s. 109.

¹⁰⁷ *Ibid*, s. 88.

¹⁰⁸ ABD'de acil yardım çağrı numarası.

¹⁰⁹ Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, s. 32.

¹¹⁰ Küreselleşme tartışmalarıyla birlikte bu siyaset alanına devlet-dışı aktörlerin katılmaya başladıkları iddia edilse de, gerçekçilik geleneği uluslararası ilişkilerin hala devlet merkezli yürüdüğünü varsayar. Sonuçta nihai karar verici konumda olan aktörler devletlerdir. Waltz 'Structural Realism After the Cold War', s. 14-27.

gösterebilendir. Bu nedenle, gerçekçilik tarafından uluslararası anarşi içinde kavramlaştırılan devlet; isteğe bağlı olarak yöneticiler ile yönetilenler arasında sözleşmeyle belirlendiği savına dayalı devletin zıddıdır.¹¹¹ Buzan devleti “insanların zihninde tesis edilmiş meşruiyeti olan devlet düşüncesi ve işleyen bir hükümet gibi kurumlara sahip belirli bir toprak ve nüfustan oluşan fiziki zemin” olarak tanımlar.¹¹² Gerçekçilik kuramlarında devletler dahili toplumdaki bireylere benzetilmiş, dahili toplum ve uluslararası sistem karşılaştırılarak anarşi varsayımı ve ona bağlı öteki varsayımlar ortaya konmuştur. Bu durum, gerçekçilik kuramındaki anarşi tanımının tekil bir mantığa sahip olduğunun iddia edilmesine yol açar.¹¹³ Zira, doğal durumun birebir anarşiyile eşleştirilmesi ve uluslararası ilişkilerin açıklanmasında kavramın merkezi bir yer edinmesi, dünya politikasını yöneten ana ilkenin anarşinin zorunlu kıldığı güç olduğunun iddia edilmesine yol açar.

Uluslararası ilişkilerin gerçekçi yaklaşımlarca anarşik ortamdaki güç ilişkisi çerçevesinde ele alınması, sanki gelenek içerisinde anarşi ve ona bağlı varsayımlar üzerinde tam bir fikirbirliği varmış gibi bir yanılsama yaratır. Oysa, gerçekçilik geleneğindeki yaklaşımların anarşinin sonuçlarına ilişkin varsayımları incelendiğinde, fikirbirliğinden öte birbirine zıt kavramlaştırmaların var olduğu görülmektedir. Merkezi hükümetin olmamasını ifade eden anarşi ve onun zorunlu kıldığı güç olgusu gerçekçiliğin temel varsayımlarını oluştururken, anarşinin ve gücün hem uluslararası sistemi hem de sistem içinde yer alan aktörlerin davranışlarını yönlendirmesine ilişkin ikinci derece varsayımlarda gerçekçi yaklaşımlar arasında önemli farklar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu farkları Tablo 1’i takip ederek özetlemek mümkündür. *Birincisi*, anarşinin çerçevesine ilişkindir. Klasikler ve yeni klasiklerin çoğunluğu anarşik ortamı sistem, yeni gerçekçiler ise yapı biçiminde kavramlaştırır. Uluslararası yapıyı, belirli bir dönemin öncelikli siyasi aktörleri arasındaki etkileşim zemini biçiminde tanımlayan -aktör şehir devleti, imparatorluk veya ulus olabilir- yeni gerçekçilik,¹¹⁴ aktörün yapı tarafından yapının gerekleri doğrultusunda hareket etmeye şartlandırıldığını ve bundan dolayı aktörlerin birörnek olduklarını

---

¹¹¹ Walt, *The Origins of Alliances*, s. 277.

¹¹² Buzan, *People States and Fear...*, s. 66.

¹¹³ Friedrich Kratochwil, ‘The Limits of Contract’, *European Journal of International Law*, Vol. 5, No. 4, 1994, s. 470.

¹¹⁴ Waltz, *Theory of International Politics*, s. 91.

varsayarak¹¹⁵ aktörlerin yapı mantığı dışında bireysel tercih yapma olanağının olmadığını göstermeye çalışır. Oysa, uluslararası anarşiye herhangi bir sistem olarak bakan yaklaşımlarda devletler arasında farklılıklar bulunduğu ve sistemin devletlerin inisiyatifiyle şekillenmeye müsait olduğu kabul edilir. Yapısal açıklama anarşiyi tabiileştirme ve bilinçten arındırma girişimi gibi okunabilirken, sistem üzerinde duran yaklaşımların anarşiyi hem aktör olarak devlet hem de devletlerin yöneticileri anlamında bireylerin bilinçli katıldığı bir ortam olarak kabul ettikleri görülür.

İkincisi, anarşide faaliyet gösteren aktörlere ilişkindir. Klasikler ve yeni klasikler temel aktörleri devletler olarak kabul etmekle birlikte, devletlerin anarşi içindeki hareketlerinin nihayetinde iç politikada etkin olan bireylerin tercihlerinden kaynaklandığını öne sürerek, dolaylı biçimde devletlerin yanında bireyleri de anarşi aktörleri olarak tanır. Oysa yeni gerçekçiler için anarşideki aktörler sadece devletlerdir ve onların bünyesinin incelenmesi uluslararası ilişkilerin anlaşılmasına fazla katkı sağlamaz.

Üçüncüsü, uluslararası ortamda kaim olan anarşinin devamlılığını sağlayan etkenlere ilişkindir. Klasik ve yeni klasiklere göre, uluslararası anarşinin süreklilik arzemesinin nedeni hem sistemin kendisi hem de sistem içinde hareket eden aktörlerdir. Halbuki, yeni gerçekçiler anarşinin sürekliliğinin nedeninin anarşik yapının kendisi olduğunu öne sürer.

Dördüncüsü, anarşinin devlete öncelikle neyi dayattığına ilişkindir. Klasikler anarşi içindeki devletlerin öncelikli amacının güç kazanma olduğunu; yeni gerçekçilerin savunmacı yorumu güvenlik olduğunu; yeni gerçekçilerin saldırgan yorumu devletlerin hem güç hem de güvenlik peşinde koştuklarını; yeni klasiklerin savunmacı yorumu devletlerin öncelikli amacının anarşinin belirsizliğinde etkileme yeteneği kazanmak olduğunu; yeni klasiklerin saldırgan yorumu ise devletlerin hem güç hem de etkileme yeteneği peşinde olduklarını varsayar.

Beşincisi, anarşinin devletler arası ilişkilere yansımalarına ilişkindir. Klasikler ile savunmacı yorumlar anarşi içinde devletler arasındaki ilişkilerin genellikle güçler dengesinin sağlanmasına eğilim gösterdiğini kabul eder. Oysa, yeni gerçekçilerin saldırgan yorumu devletler arası ilişkilerin büyük devletlerin denetiminde uluslararası sistemde hegemonya yaratmaya yöneldiğini, yeni klasiklerin saldırgan yorumu ise devletler arası ilişkilerin büyük devletlerin

---

¹¹⁵ *Ibid*, s. 93.

denetiminde uluslararası yayılmacılığın ortaya çıkmasına zemin hazırladığını varsayar.

Atıncısı ise, anarşik ortamın genel görünümüne ilişkindir. Klasikler ve yeni gerçekçilerin saldırgan yorumu, uluslararası sistemi devletler arasında sonu gelmez güç mücadelesinin sergilendiği ortam biçiminde kavramlaştırır. Yeni gerçekçilerin savunmacı yorumu, sistemi devletlerce sürekli güvenlik aranan alan olarak kabul eder. Yeni klasiklerin savunmacı yorumu sistemi devletler arasında sürekli etkileme ve kontrol arayışının yer aldığı ortam olarak varsayarken; yeni klasiklerin saldırgan yorumu ise uluslararası sistemi devletler arasında sürekli güç, etkileme ve kontrol yarışının sergilendiği ortam biçiminde tasvir etmeye yönelir.

Uluslararası anarşinin varlığı ve varlığının göstergesi konusunda gerçekçi yaklaşımlar arasında fark bulunmazken, anarşinin sistem ve devlete dayatmaları ve sonuçta ortaya çıkardığı uluslararası sistemin görünümüne ilişkin olarak yaklaşımlar arasında önemli farklar vardır. Sistemin görünümüne ilişkin öngörüler, “herkesin hekese karşı savaş halinde olduğu” doğal durum ile dünya ölçeğinde egemen bir devletin varlığını çağırıştırabilen hiyerarşik uluslararası ilişkiler düzeni olasılığı arasında değişebilmektedir. Devletlerin anarşi içindeki hareketlerine ilişkin varsayımlar da denge oluşturma ve işbirliğine yönelme ile sürekli saldırı düzeninde bulunma olasılıkları arasında herhangi bir yere tekabül edebilmektedir. Gerçekçi yaklaşımların anarşinin sistem ve devlet açısından sonuçlarına ilişkin farklı varsayımları çoğu kere, anarşinin varlığına ilişkin aralarında var olan ortak kabul nedeniyle görmezden gelinir. Halbuki, gelenek içinde anarşik ortamın sonuçları konusundaki varsayımların çeşitliliği, gerçekçiliğin uluslararası ilişkileri tekil bir çerçevede incelediği iddiasını önemsizleştirecek boyuttadır.